

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2011
YEARBOOK

ГОДИНА 2

VOLUME II

GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF PHILOLOGY

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ
YEARBOOK
FACULTY OF PHILOLOGY**

За издавачот:

Проф д-р Виолета Димова

Издавачки совет

Проф. д-р Саша Митрев
Проф. д-р Блажо Боев
Проф. д-р Лилјана Колева-Гудева
Проф. д-р Виолета Димова
Доц. д-р Јованка Денкова
Доц. д-р Махмут Челик
Доц. д-р Ранко Младеноски
М-р Ристо Костуранов

Редакциски одбор

Проф. д-р Виолета Димова
Доц. д-р Толе Белчев
Доц. д-р Билјана Ивановска
Доц. д-р Јованка Денкова
Доц. д-р Душко Алексовски
Доц. д-р Марија Леонтиќ
Доц. д-р Нина Даскаловска
М-р Весна Коцева

Главен уредник

Доц. д-р Ранко Младеноски

Одговорен уредник

Доц. д-р Толе Белчев

Јазично уредување

Даница Гавриловска-Атанасовска
(македонски јазик)
Доц. д-р Марија Кукубајска
(англиски јазик)

Техничко уредување

Славе Димитров
Благој Михов

Печати

Печатница „Европа 92“ - Кочани
Тираж - 300 примероци

Редакција и администрација
Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ бб
п. фах 201, 2000 Штип
Р. Македонија

Editorial board

Prof. Saša Mitrev, Ph.D.
Prof. Blazo Boev, Ph.D.
Prof. Liljana Koleva-Gudeva, Ph.D.
Prof. Violeta Dimova, Ph.D.
Ass. Prof. Jovanka Denkova, Ph.D.
Ass. Prof. Mahmut Chelik, Ph.D.
Ass. Prof. Ranko Mladenovski, Ph.D.
Risto Kosturanov, M.Sc.

Editorial staff

Prof. Violeta Dimova, Ph.D.
Ass. Prof. Tole Belcev, Ph.D.
Ass. Prof. Biljana Ivanovska, Ph.D.
Ass. Prof. Jovanka Denkova, Ph.D.
Ass. Prof. Dusko Aleksovski, Ph.D.
Ass. Prof. Marija Leontic, Ph.D.
Ass. Prof. Nina Daskalovska, Ph.D.
Vesna Koceva, M.A.

Managing editor

Ass. Prof. Ranko Mladenovski, Ph.D.

Editor in chief

Ass. Prof. Tole Belcev, Ph.D.

Language editor

Danica Gavrilovska-Atanasovska
(Macedonian)
Ass. Prof. Marija Kukubajska, Ph.D.
(English)

Technical editor

Slave Dimitrov
Blagoj Mihov

Printing

„Evropa 92“ - Kocani
Printing No 300

Address of the editorial office

Goce Delcev University – Stip
Faculty of philology
Krste Misirkov b.b.,
PO box 201, 2000 Stip,
R. of Macedonia

СОДРЖИНА CONTENT

- д-р Виолета Димова, д-р Јованка Денкова**
КОМУНИКАЦИЈАТА УЧЕНИК - ЛИТЕРАТУРНО ДЕЛО -
НАСТАВНИК, ОСНОВА НА СОВРЕМЕНИТЕ ПРИСТАПИ
ВО НАСТАВАТА ПО ЛИТЕРАТУРА
Violeta Dimova, Ph.D., Jovanka Denkova, Ph.D.
THE COMMUNICATION: STUDENT LITERARY WORK
TEACHER, A BASIS FOR THE MODERN APPROACHES IN
THE TEACHING OF LITERATURE9
- д-р Петер Рау**
ПОВРЗАНОСТ СО ИСТОРИЈАТА. МЕТОДОЛОГИЈА И
СИСТЕМАТИКА НА ИМЕНУВАЊЕТО ВО ДЕЛАТА НА
ТОМАС МАН
Peter Rau, Ph.D.
THE LINKS WITH THE HISTORY. METHODOLOGY AND
SYSTEMATICS OF THE NAMING IN THE WORKS OF
THOMAS MANN17
- д-р Ранко Младеноски**
АЛЕКСАНДАР III МАКЕДОНСКИ ВО ПРОЕКТОТ
„ВЕДА СЛОВЕНА“ НА ВЕРКОВИЌ И ГОЛОГАНОВ
Ranko Mladenoski, Ph.D.
ALEXANDER III OF MACEDON IN THE PROJECT
„VEDA SLOVENA“ BY VERKOVIK AND GOLOGANOV27
- д-р Махмут Челик, д-р Јованка Денкова**
ДЕЦАТА НА ТУРСКАТА ЗАЕДНИЦА И ТУРСКОТО
НАРОДНО ТВОРЕШТВО ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
Mahmut Chelik, Ph.D., Jovanka Denkova, Ph.D.
THE CHILDREN OF THE TURKISH COMMUNITY AND
TURKISH FOLK ART IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA.....37
- м-р Ева Велинова**
ЛЕГЕНДАТА ЗА РОЛАНД ВО ФРАНЦУСКО-ИТАЛИЈАНСКИ
КОНТЕКСТ: ОД СРЕДНОВЕКОВНА ВИТЕШКА ЕПИКА ДО
РЕНЕСАНСНА ИРОНИЈА
Eva Velinova, M.A.
THE LEGEND OF ROLAND IN FRENCH-ITALIAN
CONTEXT: FROM MEDIEVAL KNIGHTLY EPIC TO
RENAISSANCE IRONY43

- д-р Јованка Денкова, д-р Виолета Димова**
ГОВОРОТ НА ОМРАЗАТА И НЕТОЛЕРАНЦИЈАТА ВО
МАКЕДОНСКАТА ЛИТЕРАТУРА ЗА ДЕЦА И МЛАДИ
Jovanka Denkova, Ph.D., Violeta Dimova, Ph.D.
THE SPEECH OF HATE AND INTOLERANCE IN MACEDONIAN
LITERATURE FOR CHILDREN AND YOUTH51
- м-р Дијана Никодиновска**
ВРЕДНОСНАТА ОСКА ДОБРО/ЛОШО ВО ИТАЛИЈАНСКИТЕ
И ВО МАКЕДОНСКИТЕ ПОСЛОВИЦИ
Dijana Nikodinovska, M.A.
THE AXIOLOGICAL AXIS GOOD/BAD IN ITALIAN AND
MACEDONIAN PROVERBS61
- д-р Јованка Денкова, д-р Махмут Челик**
ЗЛОБНАТА ЖЕНА ВО МАКЕДОНСКИТЕ НАРОДНИ
СЕМЕЈНИ ПЕСНИ И ВО МАКЕДОНСКАТА НАРОДНА БАЛАДА
Jovanka Denkova, Ph.D., Mahmut Chelik, Ph.D.
EVIL WOMAN IN MACEDONIAN FAMILY FOLK SONGS
AND MACEDONIAN FOLK BALLADS73
- Драган Донеv**
КРИТИЧКА АНАЛИЗА НА МЕТАФОРАТА ВО
ПОЛИТИЧКИОТ ДИСКУРС
Dragan Donev
CRITICAL METAPHOR ANALYSIS IN POLITICAL DISCOURSE83
- д-р Толе Белчев, д-р Билјана Ивановска, Јакуп Лимани**
ОПИС ЗА НАСЕЛЕНОТО МЕСТО МЕРОВО, ЕТИМОЛОШКО
И ЈАЗИЧНО ОБЈАСНУВАЊЕ ЗА ОЈКОНИМОТ
Tole Belcev, Ph.D., Biljana Ivanovska, Ph.D., Jakup Limani
DESCRIPTION OF THE NAME OF THE PLACE MEROVO,
ETHYMOLOGICAL AND LINGUISTIC EXPLANATION OF
THE OIKONIM91
- д-р Емилија Бојковска**
ЗБОРОВНАТА ГРУПА ДЕТЕРМИНАТОРИ ВО
МАКЕДОНСКИОТ И ВО ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК
Emilija Vojkovska, Ph.D.
THE WORD CLASS DETERMINERS IN THE MACEDONIAN
AND IN THE GERMAN LANGUAGE99
- д-р Билјана Ивановска**
АНГЛИЦИЗМИТЕ ВО НАСТАВАТА ПО ГЕРМАНСКИ
ЈАЗИК КАКО СТРАНСКИ ЈАЗИК
Biljana Ivanovska, Ph.D.
ANGLICISMS IN TEACHING GERMAN LANGUAGE AS A
FOREIGN LANGUAGE109

д-р Марија Леонтиќ СТАТУСОТ НА ЛЕКЕМИТЕ СО ТУРСКИ СУФИКСИ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК ДЕНЕС Marija Leontic, Ph.D. THE STATUS OF THE LEXEMES IN TODAY'S MACEDONIAN LANGUAGE	115
д-р Билјана Ивановска, д-р Нина Даскаловска ВАЖНОСТА НА ЈАЗИКОТ И НА КУЛТУРАТА ВО СИСТЕМОТ НА ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА Biljana Ivanovska, Ph.D., Nina Daskalovska, Ph.D. THE IMPORTANCE OF LANGUAGE AND CULTURE IN THE HEALTH CARE DELIVERING SYSTEM	123
м-р Јане Јованов, Наташа Сарафова ВЛИЈАНИЕТО НА КРАТКИТЕ СМС ПОРАКИ ВРЗ СОВРЕМЕНИОТ МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК Jane Jovanov, M.A., Natasa Sarafova THE INFLUENCE OF SMS MESSAGES ON CONTEMPORARY MACEDONIAN	129
д-р Билјана Ивановска, д-р Валентина Илиева МЕДИЦИНСКА ТЕРМИНОЛОГИЈА – ВОВЕД, ОСНОВИ И ОПШТО ЗА ЈАЗИКОТ ВО МЕДИЦИНАТА Biljana Ivanovska, Ph.D., Valentina Ilieva, Ph.D. MEDICAL TERMINOLOGY – INTRODUCTION, FUNDAMENTALS AND LANGUAGE OF MEDICINE IN GENERAL	137
д-р Јагода Стрезовска, д-р Билјана Ивановска ОСВРТ ВРЗ ЈАЗИЧНОТО ВЛИЈАНИЕ ВО ГЕРМАНСКИОТ И МАКЕДОНСКИОТ СОВРЕМЕН ЈАЗИК Jagoda Strezovska, Ph.D., Biljana Ivanovska, Ph.D. OVERVIEW OF THE LINGUISTIC INFLUENCE IN MODERN GERMAN AND MACEDONIAN LANGUAGE	145
д-р Нина Даскаловска, д-р Билјана Ивановска ВИДОВИ НА НАСТАВНИ ПРОГРАМИ ПО СТРАНСКИ ЈАЗИЦИ Nina Daskalovska, Ph.D., Biljana Ivanovska, Ph.D. TYPES OF LANGUAGE TEACHING SYLLABUSES	151
д-р Соња Петровска ДАЛИ НА НАШИТЕ УЧИЛИШТА ИМ СЕ ПОТРЕБНИ НАСТАВНИЦИ–ЛИДЕРИ? Sonja Petrovska, Ph.D. DO OUR SCHOOLS NEED TEACHERS – LEADERS?	159

д-р Нина Даскаловска МОДЕЛИ НА ПРОЦЕСОТ НА ЧИТАЊЕ Nina Daskalovska, Ph.D. READING MODELS	169
м-р Весна Коцева МЕТОДОТ ТАНДЕМ - АЛТЕРНАТИВЕН НАЧИН НА УЧЕЊЕ НА СТРАНСКИТЕ ЈАЗИЦИ Vesna Kocева, M.A. TANDEM METHOD ALTERNATIVE MANNER OF FOREIGN LANGUAGE ACQUISITION	179
Елена Тупаревска ИДЕНТИТЕТОТ НА НАСТАВНИКОТ Elena Tuparevska TEACHER IDENTITY.....	185
м-р Марија Тодорова ИСТОРИСКИ И СОЦИЈАЛЕН АСПЕКТ НА ШПАНСКИОТ ЈАЗИК КАКО ДЕЛ ОД НАСТАВНАТА СОДРЖИНА Marija Todorova, M.A. HISTORICAL AND SOCIAL ASPECT OF SPANISH LANGUAGE IN THE TEACHING PROCESS	193
Сања Јованова СЕМЕЈСТВОТО КАКО КЛУЧЕН ФАКТОР ВО РАБОТАТА НА СОВРЕМЕНОТО УЧИЛИШТЕ Sanja Jovanova FAMULY AS A KEY FACTOR IN THE MODERN SCHOOL WORK	203
Марија Гркова НАЈЧЕСТИ ПРОБЛЕМИ ПРИ ИЗУЧУВАЊЕТО НА МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК КАКО СТРАНСКИ Marija Grkova THE MOST COMMON PROBLEMS IN LEARNING OF THE MACEDONIAN LANGUAGE AS A FOREIGN	211
Јадранка Тодевска МЕМОРИЈАТА CONDITIO SINE QUA NON ЗА ТОЛКУВАЧИТЕ Jadranka Todevska THE MEMORY – CONDITIO SINE QUA NON FOR THE INTERPRETERS	221

м-р Драгана Кузмановска, м-р Даринка Веселинова, Биљана Петковска РАЗГРАНИЧУВАЊЕ НА ПОИМИТЕ ПРЕВЕДУВАЊЕ И ТОЛКУВАЊЕ Dragana Kuzmanovska, M.A., Darinka Veselinova, M.A., Biljana Petkovskaj DISTINGUISH THE CONCEPTS OF TRANSLATION AND INTERPRETATION	131
м-р Даринка Веселинова ТОЛКУВАЧКИ ПРОБЛЕМИ Darinka Veselinova, M.A. PROBLEMS IN THE INTERPRETING	239
Костадин Голаков ВИДОВИ НА ПРЕВОД Kostadin Golakov TYPES OF TRANSLATION	247
Јована Караникиќ СТУДИИТЕ НА ЛАУРА САЛМОН КОВАРСКИ ЗА ПРЕВОД НА СОПСТВЕНИТЕ ИМИЊА И НИВНА ПРИМЕНА ВО ПРЕВОДИТЕ ОД МАКЕДОНСКАТА КНИЖЕВНОСТ НА ИТАЛИЈАНСКИ ЈАЗИК Jovana Karanikikj THE STUDIES OF LAURA SALMON KOVARSKI ABOUT TRANSLATION OF PROPER NAMES AND THEIR APPLICATION IN THE TRANSLATIONS OF MACEDONIAN LITERATURE IN ITALIAN	255
д-р Марија Емилија Кукубајска АМЕРИКАНСКИ СТУДИИ: ИЛЕГАЛНИТЕ ДРОГИ МЕЃУ АМЕРИКАНСКАТА МЛАДИНА Marija-Emilija Kukubajska, Ph.D. AMERICAN STUDIES: ILLEGAL DRUGS AMONG YOUNG AMERICANS	265
д-р Трајче Нацев ВОДОСНАБДУВАЊЕТО И ОДВОДНИТЕ КАНАЛИ ВО ГРАДОТ БАРГАЛА Trajce Nacev Ph.D. WATER SUPPLY AND CONVEYANCE AND DELIVERY CANALS IN THE TOWN OF BARGALA.....	273

821.131.1-13.09

Стручен труд
Professional paper

ЛЕГЕНДАТА ЗА РОЛАНД ВО ФРАНЦУСКО-ИТАЛИЈАНСКИ КОНТЕКСТ: ОД СРЕДНОВЕКОВНА ВИТЕШКА ЕПИКА ДО РЕНЕСАНСНА ИРОНИЈА

м-р Ева Велинова¹

Апстракт: Трудот ја разработува ирониската постапка во италијанскиот еп од XVI век, *Бесниот Орландо* на Лодовико Ариосто, која условила трансформација на традиционалната легенда за Роланд, првично присутна во средновековна Франција. Понатаму ги разгледуваме предусловите поради кои доаѓа до промена во третирањето на легендата: општествениот контекст, жанровските определби, родовите гледишта. Промената на погледот на свет во периодот од неколку векови предизвикала смена на витешката содржина, која од возвишеност преминува во лакрдија. Сакаме да ја потенцираме постапката на иронијата како самосвесен третман на фикцијата, а лудилото во кое запаѓа ликот Орландо како симбол на антимииметичноста на книжевниот простор.

Клучни зборови: *иронија, витешки еп, средновековна и ренесансна поетика.*

THE LEGEND OF ROLAND IN FRENCH-ITALIAN CONTEXT: FROM MEDIEVAL KNIGHTLY EPIC TO RENAISSANCE IRONY

Eva Velinova, M.A.¹

Abstract: The paper deals with the ironic procedure in the XVI century Italian epic, *Orlando Furioso* from Lodovico Ariosto, which conditioned a transformation of the traditional legend of Roland, initially present in medieval France. This procedure contributes to the transformation of the usual way of presenting the legend of Roland, which was initially found in medieval France. Furthermore we will consider the preconditions for which comes to a change in the treatment of the legend: the social context, the genre definitions, the gender views. The change of the worldview over several centuries causes a shift of the knightly content, which translates from grandeur to farce. We want to emphasize the process of irony as self-conscious treatment of the fiction,

1). Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип.

Faculty of Philology, Goce Delcev University, Stip.

and the madness in which falls the character Orlando as a symbol of the antimimetic literary space.

Key words: *irony, knightly epic, medieval and Renaissance poetics.*

Вовед

Иронијата и епот се две книжевни категории кои се речиси противречни: додека епот ја резимира сферата на витештво, на храброста и јунаштвото, на презирот кон смртта, иронијата служи како средство за детронизација, за игра со вредносните системи. Иронијата, попрецизно, го поставува прашањето за тоа дали книжевниот лик е достоин за неговиот подвиг да биде раскажан, дали неговото страдање заслужува милосрдие, дали треба да се обрати внимание на неговото барање за признание. Две дела на епското творештво, *Песната за Роланд* и *Бесниот Орландо*, пишувани во различен историски и културен контекст (првото дело во Франција во XI век, додека пак второто во Италија во XVI век), преземаат заеднички мотив од француската историја. И покрај евокацијата на идентичен извор, двете дела ѝ пристапуваат на легендата за францускиот воин Роланд на сосема различен начин. *Песната за Роланд* е емфаза за националниот и верски триумф. *Бесниот Орландо* од друга страна претставува ирониски одговор на витештвото на Роланд од претходниот еп, покажувајќи дека иронијата е не само борба на две спротивставени свести која води до солипсизам, како што смета Хегел, туку креативно средство на уметничкото дело, еден вид „дијалог post mortem“² кој ја претвора културата во средиште на вкрстување на различни епохи, истите доведени до полифонија на мноштво противречни говори.

Трите верзии на легендата за Роланд

Епот на Лодовико Ариосто е повеќеслојна интертекстуална граѓа која претставува полемички дијалог со книжевната оставина. Во текот на неколку векови содржините на легендата доживеале да бидат пренесувани, прекажувани, адаптирани на новиот италијански контекст во кој се нашле.

Првата верзија на француското дело со назив *Песната за Роланд* претставува национален еп кој зборува за учеството на паладините на Карло Велики во седумгодишната крстоносна војна со цел да се ослободи светиот гроб од муслиманските војски на Сарацените. Роланд, најхрабриот паладин од каролиншката војска е убиен поради предавството на Ганелон. Понатаму, Карло Велики заминува во одмазда на својот внук Роланд, ги поразува Сарацените и го казнува Ганелон, со што епот се заокружува како триумф на христијанството.

2). Gandt, M. L'ironie existe-t-elle? (2005) Прочитано на 15 октомври 2010 г. <http://www.fabula.org>

И покрај неколкуте трансформации од тематски карактер, легендата за Роланд опстојува во согласност со средновековниот етички идеал. Лагард и Мишард³ ја карактеризираат *Песната за Роланд* како морална поема, потцртувајќи четири својства кои одговараат на витешкиот идеал: 1. Феудалната чест (секое дејство на паладините е подредено на признанието на императорот, како што тој е свесен дека тие гинат за него и затоа им оддава почит); 2. Семејната чест (пристапувајќи во војната, паладините остваруваат една семејна традиција); 3. Националната чест (патриотизмот е едно од најприсутните емоции за време на престојот во туѓата земја); 4. Побожноста (паладините се освен поклоници на императорот исто така и поклоници на Бога, а нивната мисија е еднаква на ацилак).

Познато е дека средновековната италијанска литература го гради својот книжевен израз во процесот на интензивни поетички влијанија од провансалската лирика и француските витешки романи. Дијалогизмот меѓу романските култури во овој период е предуслов книжевните дела на окситански и старофранцуски јазик да бидат пренесени во италијанската творечка средина, додека италијански автори, како Марко Поло или Брунето Латини, ги пишуваат своите најзначајни дела на француски јазик. Оваа традиција на пренос на мотиви продолжува и во периодот на ренесансата, но времето и смената на поетиките остава свои белези врз писателските преокупации.

Така, во XV век на италијанското поднебје се појавува друга верзија на францускиот еп која останува недовршена. Се работи за *Вљубениот Орландо* на Матео Марија Бојардо (1441-1494) кој ја продолжува традицијата на витештвото со таа разлика што ги вкрстува тематиките на војната и на љубовта. Како што во XIII век љубовта се идентификува со благородноста на душата и е подготовка за приближување до Бога, така и во XV век љубовното чувство е поттик за реализација на честа на паладинот.

Но радикалната „травестија“ Орландо ја доживува во XVI век преку перото на Лодовико Ариосто (1474-1533) и поетскиот еп *Бесниот Орландо*, кој всушност претставува продолжение на содржините од епот на Бојардо. Темата на љубовта повторно се испреpletува со темата на војната, додека Орландо се заљубува во сараценската принцеза Анцелика. Бидејќи Анцелика е во постојано бегство, а многумина од воините се борат за нејзиното срце, во моментот кога Орландо ја пронаоѓа и ја забележува нејзината наклонетост кон еден од сараценските војници, целосно го губи разумот. Најхрабриот од сите паладини доживува да биде

3). Lagarde, A; Michard, L. (1990) Moyen âge. Les grands auteurs français du programme. Anthologie et histoire littéraire. Bordas, p. 6. (1948).

изведен на потсмев поради сопственото лудило. Епот на Ариосто станува пародија на епскиот жанр кој дотогаш говори исклучиво за подвизи, а сега е средиште на срамот; пародија на витештвото кое се трансформира во лудило; пародија на Жената - ангел од XIII век која во случајов станува витез и рамноправно учествува на бојното поле...

Историскиот контекст на епот за Роланд/Орландо

Оттаму, Орландо станува во литературата поим за лакрдија, за слободна трансфигурација на идентитетите, за контингентност на појавите и вредностите. Не случајно во XX век Вирџинија Вулф го пишува романот *Орландо*⁴ каде главниот лик заспива за да се разбуди неколку векови подоцна, во нова средина и со сменет пол. Имено, според Вулф човековиот идентитет не е природно зададен, туку е резултат на низа родови, општествени, идеолошки конвенции кои учествуваат во неговото редефинирање. Она што романот на Вирџинија Вулф го поставува како филозофско прашање, всушност е причината поради која иронијата станува можна во епот: неопходната временска дистанца на авторот дозволува легендата за Роланд да биде преземена со доза на несериозност.

Имено, двете споменати дела рефлектираат поинаков стадиум на колективна свест бидејќи се резултат на различни културни епохи. *Песната за Роланд* е напишана кон крајот на XI век, додека пак *Бесниот Орландо* датира од XVI век.

Во Франција, XI век е обележан од повторното заземање на територијата на Шпанија од страна на христијанските војски и протерување на муслиманите: историски момент познат под името *Reconquista*. Освен овие освојувања, до XIII век ќе бидат преземени девет крстоносни војни со цел да се латинизираат територии на Ориентот. Сите општествени сили учествуваат заеднички во ослободувањето на светиот гроб на Христос, во име на една трансцендентална цел. Идеологијата на воините е вербата во профетската димензија на историјата која е раководена од погледот на Бога и која неминовно води кон триумф на христијанството над другите религии. Целта на егзистенцијата на витезите ќе биде преку жртва и светост да се достигне реализација на провидението. Од друга страна, кон крајот на XII век и целиот XII век, индустријата и трговијата дозволуваат брза урбанизација на француските региони.

Но, уште позначаен фактор е тоа што средниот век го нема денешното сфаќање за комичното. Во тој период смеата се поврзува со сатанистичките сили. Така, на пример, според св. Жан Хризостом и св. Базил, Христос е оној кој никогаш не се смее. Заради тоа, смеата му се

4). Woolf, V. (1928) *Orlando: A Biography*. London: Hogarth Press.

припишувала на Ѓаволот. Дури и етимолошки, ѓаволот означува оној кој врши поделба и се спротивставува на Бог - кој е симбол на единството. Смеата ќе го означува хаосот, нередот, кој носи непредвидливо страшни последици.

Од средновековен аспект, Доменик Буте го потцртува присуството на комичното во литературата преку низа на функции: тоа според него може да служи „како естетско средство за опуштеност, како лудичко средство кога авторот си поигрува со ликовите или топосот, како социјална критика, трансгресија на воспоставениот поредок, како психоаналитички механизам за сублимација на содржините од несвесното, како онтологија, бидејќи уметноста треба да се приближи до разноликоста на животот“⁵.

Во сосема поинаков контекст се јавува иронискиот еп на Ариосто. Ренесансата донесува нови интересирања и поинаков поглед на човекот, така што феудалните стремежи им отстапуваат место на особини кои се општочовечки и кои дотогашниот херој го претставуваат во неговата ранливост. Ренесансниот човек е обележан од свеста за вредноста на индивидуализмот; субјективноста во перцепциите ја заменува објективната цел на дејствувањето на средновековниот човек кој сите свои активности ги остварува заради доброто на една надлична инстанца; рационализацијата ја заменува верата, а преку неа го раѓа и сомнежот во сите пројави кои го опкружуваат човекот.

Креативното лудило на бесниот Орландо

Бесниот Орландо е одраз на еволуцијата на човековиот менталитет во времето на ренесансата. Откако Орландо забележува дека Анџелика му припаѓа на друг, започнуваат знаците на неговото лудило. Налик на херменевтичар или семиолог, Орландо започнува да ги чита трагите кои зад себе ги оставаат другите ликови и да ги интерпретира во согласност со сопствената поматена свест. Оттука започнуваат и „можните светови“ на Орландо кои како да прават засек во објективноста на витешкиот еп за да доведат до низа на фантастични елементи. Но, иронијата која го поткопува авторитетот на витезот учествува како автореференцијално средство кое ја овозможува дистанцата на раскажувачот и свеста за природата на уметничкото дело. Лудилото или имагинацијата на Орландо е метафора за фикционалниот „лажен“ свет на писателот.

Терминот „можни светови“ прв пат е употребен кај Лајбниц. Во *Теодикеја*⁶ тој ќе зборува за сонот на Теодор, свештеник од Делфи, кој

5). Boutet, D. (2003) Histoire de la littérature française du moyen âge. Paris, Honoré Champion éditeur.

6). Leibniz, G. (1998) Theodicy: Essays on the Goodness of God, the Freedom of Man, and the

среќава можни светови сочинети од соби-библиотеки кои се наоѓаат во една бескрајна пирамида и каде се содржат сите можни верзии и правци во кои може да тргне животот на Тарквиниус. На врвот од пирамидата може да се сретне најубавиот од сите можни светови. Според Лајбниц, овие можни светови не се создадени, но сепак постојат во бесконечниот дух на Бог. Единствено генијалниот дух на поетот може да ги открие овие светови, недостапни за останатиот дел од човековите дејности.

Доколку можните светови кои се отвораат за Орландо ги сфатиме како поттекст кој укажува на тоа како овој автор го разбира книжевното дело, тогаш концепцијата на Лодовико Ариосто е на некој начин и пред своето време, односно релативно современа во литературната теорија. Имено, доколку уметничкото дело биде сфатено во корелација со автономијата на светот кој го создава лудилото на Орландо, тогаш тој свет не се потпира на аристотеловата концепција за миметичност. Литературниот видокруг не претставува подлога за во него да се бараат генерализации на некои временски одредени лица или појави. Напротив, сè додека го почитува правилото за неконтрадикторност, делото може да ја сочува својата фикционална автономија, која се радикализира на пример во фантастиката.

Но, не треба само делото да се гледа како можен свет, туку напротив, можните имагинарни светови постојат во фантазиите на секој од ликовите, во сите правци во кои може да биде продолжена средишната интрига на текстот, процесот на читање може да создава безброј можни светови кои се непостојани, можат да бидат преиначени, деконструирани со секое нови читање или пак од страна на некој нов читател.

Лудилото на Орландо, значи, го става во преден план фактот дека литературата располага со отсуство на строго разликување меѓу реалното и имагинарното, меѓу присуството и отсуството. Според Франсоаз Лавокат⁷, книжевноста поседува три цели 1. да ги конструира објектите на кои реферира, 2. да ја дисимулира својата фикционалност, 3. преку процесот на читањето да генерира безброј можни светови.

Но, епот поседува и фантастични елементи кои напротив реферираат кон здраворазумни решенија, имено текстот е проследен од еден вид дидактичност. Оттука потребата за фикционалност преоѓа во момент на нужно дистанцирање од неа, кое наликува на проникнувањето во суштината на делото од страна на читателот, кој ризикува да биде заведен од приказната.

Origin of Evil. Open Court, p. 54. (1710)

7). Lavocat, F. L'œuvre littéraire est-elle un monde possible? (2009) Прочитано на 15 октомври 2010 г. <http://www.fabula.org>

„Светиот Апостол го однесе во една долина стисната меѓу две планини, каде што на волшебен начин беше собрано сето она што сме го загубиле дали по наша вина, или по вина на времето и судбината – она што тука сме го загубиле таму е ставено... Солзите и воздишките на вљубените, бескорисното време кое се губи на играње, долгото денгубење на несвесните луѓе, залудните планови кои никогаш не се остваруваат, толку многу пусти желби... Потоа стаса до она што на сите ни се чини дека го имаме толку доволно што никогаш никој од Господ не го бара. Зборувам за умот, а тука имаше цела планина, самата поголема од сето раскажување ... Некој го губи во љубовта, некој во почестите, некој во потрагата по богатство низ морињата. Некој надевајќи се во господарите, некој по волшебните глупости. Некој во накит, некој во сликарски дела, некој во она што го сака повеќе од сè друго“.⁸

Заклучок

Италијанскиот среден век е богат со автори кај кои доминира комично-реалистичната концепција на литературата: Рустико ди Филипо, Чеко Анцолиери, Фолгоре од Сан Цимињано. Но, *Бесниот Орlando* е иновативно ренесансно дело поради вклучувањето на ирониската постапка во рамки на епското творештво - нешто што за витешката традиција претставува несоодветство. Постапката на Ариосто покажува дека иронијата не е само критичко спротивставување, туку и средство за да се промислува контрадикторноста на појавите во светот за кои ренесансниот човек постепено станува свесен. Иако имплицитно воведена, оваа иронија ја согледал и македонскиот преведувач на *Бесниот Орlando*, Григор Прличев, кој не случајно го насловува својот превод *Смехориште на Ариоста*.

Библиографија

- Ѓурчинова, А. (2002) *Прличев и Ариосто или за смеата и меланхолијата*. Скопје: Магор. (Едиција: НАУКА)
- Ѓурчинова, А. Узуновиќ, Л. (2007) *Италијанската книжевност од XIII до XVI век. Историски преглед, текстови и коментари*. Скопје: Филолошки факултет „Блаже Конески“.
- Boutet, D. (2003) *Histoire de la littérature française du moyen âge*. Paris, Honoré Champion éditeur.
- Gandt, M. *L'ironie existe-t-elle ?* (2005) Прочитано на 15 октомври 2010. <http://www.fabula.org>

8). Ѓурчинова, А. (2002) Прличев и Ариосто или за смеата и меланхолијата. Скопје: Магор (Едиција: НАУКА), стр. 237-239.

Lagarde, A. Michard, L. (1990) *Moyen âge. Les grands auteurs français du programme. Anthologie et histoire littéraire*. Bordas. (1948)

Leibniz, G. (1998) *Theodicy: Essays on the Goodness of God, the Freedom of Man, and the Origin of Evil*. Open Court. (1710)

Lavocat, F. *L'œuvre littéraire est-elle un monde possible?* (2009) Прочитано на 15 октомври 2010. <http://www.fabula.org>

Woolf, V. (1928) *Orlando: A Biography*. Hogarth Press.